

HIGIENSKA PRIPOROČILA ZA PREPREČEVANJE ŠIRJENJA OKUŽBE S SARS-CoV-2 PRI IZDELAVI IN POPRAVILIH NA PODROČJU TEKSTILNE, OBUTVENE IN USNJARSKE DEJAVNOSTI

19. 11. 2020

Poleg ustaljene dobre higienske prakse, ki velja za posamezne storitve, je treba v času širjenja povzročitelja bolezni COVID-19 upoštevati še dodatne ukrepe, ki jih navajamo v nadaljevanju.

Novi korona virus se najpogosteje prenaša preko **izločkov iz dihal** med ljudmi, ki so tesno skupaj, oziroma preko onesnaženih **rok**.

Prenosi so posebej pogosti v zaprtih, prenapoljenih in neustrezno prezračenih prostorih.

Upoštevajmo priporočila glede vzdrževanja
medosebne razdalje, pravilnega nošenja maske, higijene rok in higijene kašlja.

Virus v okolico izločamo s kihanjem, kašljanjem, glasnim govorjenjem, zato je priporočena medosebna razdalja vsaj 1,5 oz. 2 metra.

V primeru, da je ta razdalja manjša, je tveganje za okužbo večje.

Ob kihanju, kašljanju ali neposrednem dotikanju površin ali predmetov z onesnaženimi rokami virus nanese na različne predmete in površine, kot so mize, delovne površine, gumbi na vratih, ročaji, držaji in ograje, denar... Drugi ljudje se lahko okužijo tako, da se dotaknejo teh onesnaženih površin, nato pa se dotaknejo oči, nosu ali ust, ne da bi si prej umili roke.

Roke zato vedno smatramo kot onesnažene, izjema je le neposredno po njihovem umivanju ali razkuževanju.

Z upoštevanjem vseh navedenih ukrepov zmanjšamo možnost za prenos povzročitelja okužbe in s tem ščitimo sebe in druge.

Za pravilno izvajanje samozaščitnih ukrepov je odgovoren tudi vsak posameznik.

Ukrepi, ki naj jih upoštevajo vsi – izvajalci storitev in stranke:

- Svetujemo upoštevanje vseh splošnih ukrepov za zaščito pred okužbo z novim koronavirusom, navedenih na naslednji povezavi:
<https://www.nijz.si/sl/preprecevanje-okuzbe-z-virusom-sars-cov-2019>.
Priporočamo, da na vidnem mestu izobesite gradiva na temo umivanja in razkuževanja rok, higijene kašlja ter pravilne namestitve maske.
 - Umivanje rok:
https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/navodila_higiena-rok_zdravstveni-delavci.pdf
 - Higijena kašlja: https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/navodila_higiena-kaslja_0.pdf
 - Pravilna namestitev maske:
https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/maske2_lektorirano.pdf
 - Kaj lahko storim, da preprečim širjenje novega koronavirusa:
https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/plakat_navodila_pr_eprecitev_sirjenja.pdf
- Izvajalci storitev in stranke morajo biti brez znakov in simptomov akutne okužbe dihal in prebavil (npr. povišana telesna temperatura, zamašen nos/nahod, kihanje, kašljanje, bolečine v žrelu, težko dihanje, glavobol, bolečine v mišicah, driska, slabost/bruhanje), sprememb zaznavanja vonja in/ali okusa, neobičajne utrujenosti, vnetja očesnih veznic, tako v blagi kot v težji obliki.
- Pogosto naj si umivajo ali razkužujejo roke (npr. z razkužilom na osnovi 60 do 80 % alkohola).
- Naj se ne dotikajo obraza, zlasti ne ust, nosu in oči, preden so roke umite ali razkužene.
- Upoštevajo naj higieno kihanja, kašlja.
- Upoštevajo naj razdaljo med osebami, vsaj 1,5 oz. 2 metra.
- Izvajalci storitev in stranke naj nosijo maske. Pri izdelavi in popravih oblačil naj pri postopkih jemanja mere in pomerjanja zgornjih kosov oblačil zaradi medosebne razdalje, ki je manjša od 1,5 metra, izvajalec nosi poleg maske še vizir. Stranka nosi običajno masko ali po možnosti kirurško masko IIR.
- Dobro so seznanjeni s pravilnim načinom nošenja in snemanja mask. Maska mora segati od korena nosu do pod brado, med nošenjem se je ne dotikajo. Masko je treba zamenjati na 2 do 3 ure oz. prej, če postane vlažna. Pred in po uporabi maske si je treba temeljito umiti ali razkužiti roke.
- Čim manj naj se dotikajo različnih predmetov in površin, le toliko, kot je nujno.
- Neposreden kontakt izvajalec storitve – stranka naj bo omejen na minimum.
- Kjer je možno, naj se stranka dogovori za termin obiska po telefonu in ob tem tudi o željeni storitvi.

- Za zmanjševanje možnosti prenosa okužbe je pomembno, da je v prostoru hkrati čim manj ljudi in da se v njem zadržujejo čim krajši čas. Več ljudi kot se hkrati nahaja v prostoru, večje je tveganje za prenos okužbe. Poleg števila oseb v prostoru je pomembna tudi površina prostora na posamezno osebo, višina stropa, učinkovitost prezračevanja, čas zadrževanja oseb v prostoru itd. Glede zahtevane površine prostora na posamezno stranko je treba upoštevati določila veljavnih odlokov oziroma sklepov sej Vlade RS.
- Če je površina prostora na eno stranko manjša, kot to zahteva odlok, je v prostoru lahko samo ena stranka.
- Svetujemo brezstično plačevanje.

1. Izdelava in popravila na področju tekstilne dejavnosti

Dodatni ukrepi za zaposlene:

- Svetujemo, da posamične stranke naročajo na določen termin.
- V poslovnem prostoru mora biti zagotovljena možnost umivanja in/ali razkuževanja rok za zaposlene ter razkuževanja rok za stranke.
- Podajalniki razkužila naj bodo nameščeni na vhodu in glede na velikost poslovnega prostora tudi v prostoru tako, da jih je možno doseči tudi z invalidskega vozička.
- Zaposleni naj bodo pozorni, da si stranka ob vstopu v poslovni prostor razkuži roke in da pravilno nosi masko.
- Zaposleni naj si pogosto umiva ali razkužuje roke (npr. po uporabi telefona, računalnika, blagajne, denarja, obleke in drugih tekstilnih izdelkov, blaga, šiviljskih pripomočkov, opreme...), obvezno tudi pred vsakim sprejemom blaga ali oblačil od stranke, pred in po jemanju mere ter pred oddajo izdelkov stranki.
- Blago in oblačila, ki jih izvajalec sprejme v izdelavo ali popravilo, naj bo novo oz. oprano. Če je zaskrbljen, jih za večjo varnost pred začetkom dela lahko deponira za 1 do 2 dni. Vse potrebne dodatke (gumbe, zadrge, okrasne dodatke...) naj razkuži z alkoholnim razkužilom (npr. obriše z alkoholnim robčkom).
- Do sedaj znanih podatkov iz literature o preživetju novega koronavirusa na različnih vrstah tkanin je malo. Po nekaterih podatkih virus na tekstilu v laboratorijskih pogojih preživi 1 dan. Na različnih dodatkih (gumbi, zadrge, okrasni dodatki...), ki so iz plastike, kovine, je čas preživetja virusa daljši (3 dni). Priporočamo razkuževanje teh dodatkov.

- Zaposleni naj pogosto čistijo ali razkužujejo površine, ki se jih ljudje pogosto dotikajo: npr. kljuke, ročaji, police, pulti, šiviljski pripomočki in stroji, blagajna, tipke terminala POS.
- Za čiščenje in razkuževanje prostorov naj se smiselno uporabljajo navodila iz dokumenta Priporočila za čiščenje in razkuževanje prostorov izven zdravstvenih ustanov v času epidemije COVID-19: <https://www.nijz.si/sl/navodila-za-ciscenje-in-razkuzevanje-prostorov-izven-zdrav-stvenih-ustanov-v-katerih-se-je-zadrzeval>.
- Prostore je treba stalno in učinkovito zračiti. V primeru mehanskega prezračevanja naj se zrak izmenja le s svežim zunanjim zrakom, brez recirkulacije (kroženja) zraka. (Navodila za prezračevanje prostorov izven zdravstvenih ustanov v času širjenja okužbe COVID-19: <https://www.nijz.si/sl/navodila-za-prezracevanje-prostorov-izven-zdravstvenih-ustanov-v-casu-sirjenja-okuzbe-covid-19>).

Jemanje mere, pomerjanje oblačil:

- Oba postopka sta rizična za prenos virusa med zaposlenim in stranko, saj zaradi narave dela ni možno zagotoviti razdalje med osebama vsaj 1,5 metra, ki je eden od temeljnih ukrepov za preprečevanje prenosa virusa.
- Zaposleni naj poleg maske pri postopku jemanja mer in pomerjanja zgornjih kosov oblačil za večjo varnost nosi še vizir.
- S stranko naj se izogibata kontaktu obraz proti obrazu.
- Vizir po delu obriše z alkoholnim razkužilom, da je za naslednjo stranko razkužen.
- Z upoštevanjem navedenih ukrepov je možno tveganje za prenos virusa zmanjšati, ne pa popolnoma izključiti. Odločitev za storitev jemanja mer in pomerjanja je tako izključno odgovornost stranke, prav tako je opravljanje storitve izključno odgovornost izvajalca.

Starejši ljudje in bolniki s kroničnimi nenalezljivimi boleznimi z večjim tveganjem za težji potek bolezni naj razmislijo o nujnosti posluževanja šivanja oblačil po meri dokler se epidemiološka situacija ne umiri.

Ukrepi za stranke

- Zadrževanje v poslovnem prostoru naj bo čim krajše.

- Ob vходу in izhodu ter po potrebi vmes si razkužijo roke.
- Čim manj naj se dotikajo katerihkoli površin in predmetov.
- Pravilno naj nosijo masko, pri postopkih jemanja mer ali pomerjanja po možnosti kirurško masko IIR.
- Doma naj pralna oblačila pred uporabo operejo z detergentom na najvišji temperaturi, ki jo oblačilo prenese. Za ostala oblačila in izdelke priporočamo, da jih ločeno shranijo za 1 do 2 dni, preden jih začnejo uporabljati. Gumbe, zadrge in ostale dodatke naj obrišejo z alkoholnim robčkom.

2. Izdelava in popravila na področju obutvene in usnjarske dejavnosti

Dodatni ukrepi za zaposlene:

Smiselno naj upoštevajo ukrepe, navedene pri tekstilni dejavnosti.

O preživetju novega koronavirusa na površinah usnjarskih izdelkov in obutve je še veliko neznanega. Podatkov o preživetju na usnju, gumi, poliuretanu in drugih materialih, ki se uporabljajo v usnjarstvu in čevljarstvu, je zaenkrat v literaturi zelo malo, ali jih ni. Po nekaterih podatkih naj bi korona virus na podplatih čevljev, ki so iz usnja, gume ali na osnovi PVC, lahko preživel 5 dni; na tekstilu v laboratorijskih pogojih 1 dan, na materialih, kot so plastika in kovina, 3 dni.

Materiale, ki so novi in se uporabljajo za izdelavo novih izdelkov ter za popravila (npr. usnje, guma...), po vsej verjetnosti lahko smatramo za čiste.

Predmete, ki jih izvajalec sprejme v popravilo, pa je treba smatrati kot onesnažene, lahko tudi z novim koronavirusom.

Še posebej čevlje oz. podplate čevljev je treba smatrati kot onesnažene in temu primerno ravnati.

Virus lahko odstranimo z milom, detergentom ali uničimo z ustreznim razkužilom.

- Zaposleni naj izdelke, ki jih sprejme v popravilo, najprej očisti. Pri čevljih naj bo pozoren zlasti na podplate.
- Uporabi naj vodno raztopino detergenta ali razkužilne robčke (npr. alkoholne), če material to prenese.
- Pri tem naj ima predpasnik in rokavice, ki jih po zaključku opravila zavrže ter si umije ali razkuži roke. Če dela brez rokavic, si po zaključku dela umije ali razkuži roke.
- Če materiali čiščenja z raztopino detergenta ali razkuževanja ne prenesejo, naj predmete pred pričetkom dela deponira za nekaj dni. Priporočamo 3 dni.
- Po zaključenem delu vse predmete in površine očisti in razkuži ter umije ali razkuži roke

Dodatni ukrepi za stranke

- Zadrževanje v poslovnem prostoru naj bo čim krajše.
- Ob vhodu in izhodu ter po potrebi vmes si razkužijo roke.
- Čim manj naj se dotikajo katerihkoli površin in predmetov.
- Pravilno naj nosijo masko.
- Doma naj čevlje (zlasti podplate) ali druge izdelke, ki jih namerava odnesti v popravilo, očisti in obriše z raztopino detergenta ali alkoholnimi robčki. Če je obutev iz pralnega materiala, naj jo opere z detergentom, ročno ali v stroju.
- Po opravljenem popravilu: če so izdelki iz materiala, ki brisanja z raztopino detergenta ali razkužilnimi robčki ne prenesejo, jih za večjo varnost ločeno shrani (priporočamo 3 dni), preden jih začne uporabljati.

Ocenjujemo, da je možnost prenosa novega koronavirusa preko izdelkov obutvene in usnjarske dejavnosti ob upoštevanju zgoraj navedenih ukrepov, predvsem higijene rok in kašlja ter nedotikanja obraza, majhna.

Navedena priporočila so podana s higienskega vidika. Natančnejša navodila za zaposlene za posamezna delovna mesta poda pooblaščen specialist medicine dela, ki natančno pozna organizacijski proces in tveganja na posameznih delovnih mestih. Spletna stran medicine dela, dostopna na naslednji povezavi: <https://www.anticovid.zmdps.si/>

Viri:

- Chin, A. W. H. et al. (2020). Stability of SARS-CoV-2 in different environmental conditions. *The Lancet Microbe*. doi:[https://doi.org/10.1016/S2666-5247\(20\)30003-3](https://doi.org/10.1016/S2666-5247(20)30003-3) *Lancet Microbe* 2020. Published Online April 2, 2020
- Neeltje van Doremalen et al. (2020). Aerosol and Surface Stability of SARS-CoV-2 as Compared with SARS-CoV-1. *The New England Journal of Medicine* (6. april 2020).
- BfR. Nemški Zvezni inštitut za oceno tveganja. Dne 12.5.2020 vzeto s spletne strani: https://www.bfr.bund.de/en/can_the_new_type_of_coronavirus_be_transmitted_via_food_and_objects_-244090.html
- <https://www.ibtimes.com/covid-19-update-coronavirus-can-live-shoes-five-days-or-more-experts-say-2948842>
- https://www.huffingtonpost.co.uk/entry/coronavirus-on-shoes-brought-into-homes-15e7a5843c5b6f5b7c54c3786?guce_referrer=aHR0cHM6Ly9tZXRYby5jby51ay8yMDIwLzAzLzI2L2Nvcn9uYXZpcn-VzLWNhbi1zdXJ2aXZlXNob2VzLWZpdmUtZGF5cy1kaXNlYXNlXNwZWNPYWxpc3RzLXdhcm4tMTI0NTk1MDUvP2I0bz1jYnNoYXJl&guce_referrer_sig=AQAAA34eyGdvreQnm5rXaQ6j8gpPe6tgM19_724BXUsXqQXSECu-4UGK9KNRiUg-Jbou_TDZSzuB-vboYWF2tJiFOiXmuQFb8KIOiwgWsKLMmUboBeRjqekJt9fk-sef-fon3uvEglCqJ3G2J8L9a3-G_qF_BgJdAUj3vF0vUNwz3OUza&guc_consent_skip=158824199

Pripravili v Centru za zdravstveno ekologijo.